

Linn Strømsborgová (Norsko)

Narozena 1986, jeden z nejvýraznějších mladých hlasů na norské literární scéně. Debutovala příběhem o mladých lidech na hudebním festivalu *Roskilde*. Následovaly prózy *Furuset* (Předměstí, 2012) a *Du dør ikke* (Nezemřeš, 2016), které mají společnou hlavní postavu jménem Eva, a *Aldri, aldri, aldri* (Nikdy, nikdy, nikdy, 2019) o ženě, která se rozhodla nemít děti. Poslední kniha jí vynesla nominaci na Cenu norských knihkupců.

úryvek z knihy *Nikdy, nikdy, nikdy* přeložila Jitka Jindřišková

Babička z matčiny strany se vdávala v sedmnácti. S dědečkem měli čtyři děti a teď žijí ve španělském městě Altea. Bydlí tam, co pamatuju. Máma o nich mluví málokdy, ale občas dostaneme pohled a k Vánocům a narozeninám balíček, který si vyzvedáváme na poště. Na obálky a přiložené kartičky píše babička úhlednými kudrlinkami. Pokaždé na nich stojí akorát Všechno nejlepší k narozeninám! nebo Veselé Vánoce a šťastný nový rok. Víím, že babička maluje a dědeček rád čte, a to je tak zhruba všechno. V pubertě jsem je chtěla jet navštívit, půl roku jsem kvůli tomu dotírala na mámu a tátu, ale nedovolili mi to, přestože bych si cestu klidně zaplatila sama. Tehdy jsem nechápala, že si prarodiče návštěvy nepřejí, ani moji, ani nikoho jiného. Přátel mají dost, zato dětskou společnost nikdy nevyhledávali. Máma mi vyprávěla, že jsem se jí jako malá zeptala, proč babička a dědeček mají vnoučata, když s nimi nechtějí trávit čas. Mě přesně kvůli tomuhle napadlo, proč si vůbec pořizovali děti, odpověděla mi máma tiše, ale nahlas řekla, že babička a dědeček mají jeden druhého a s tím si vystačí.

Babička z otcovy strany si děti přála celý život. Vdávala se v devatenácti a představovala si, že jich budou mít pět. Měli se uskromnit, protože koupí většího domu si zatím nemohli dovolit, ale díky vzájemné lásce by se jim dařilo dobře. Pokoj, který vytvořili v patře přepažením obývacího, zůstal řadu let prázdný. Děti nikde. Pokoj překážel, jako věčná připomínka dětí, které neměli. Babička tam hromadila věci. Koupila sváteční jídelní soupravu pro zvláštní příležitosti a nikdy ji nevytáhla. Koupila dekorativní předměty, na vystavování příliš drahé, nesměly se přece rozbít. V pokoji vedle obývacího leštila stříbro a třídila ho do zásuvek. Ozdoby ukládala do označených krabic. Dům zdobila každé Vánoce, Velikonoce, rok za rokem, přestože v něm bydlela jen se svým mužem. V létě vyráželi pryč, v obytnáku objížděli celou zemi, pili kávu z termosky, v horách pózovali ve sluneční výhni před vysoko nahrnutým sněhem, rybařili, i když jim nic nezabíralo, slunili se v kempech a okolní rodiny jim k dovolené vytvářely zvukovou stopu. Ráno babičku budily hrající si děti. Vstala, uvařila kávu, donesla ji dědečkovi do postele, usadila se venku a sledovala děti z vedlejšího obytnáku, které na cizím plácku zpívaly a tleskaly přitom do rytmu.

„Měli jsme mít děti,“ pověděla dědečkovi. „Já víím,“ přitakal.

Léta ubíhala a děti nikde. Babička se smířila s tím, že se matkou nestane. Co naplat. Zahanbeně absolvovala lékařské prohlídky, ale lékaři žádný problém nezjistili. Někomu se to prostě nepodaří a ona je jednou z nich. Přesto jí děti ze sousedství říkaly „mami“. Dvě

řadového domku, ve kterém tehdy bydleli už patnáct let, byly vždy otevřené, v kuchyni se to hemžilo dětmi sousedů, které věděly, že sem můžou kdykoli přijít, popovídat si, sníst si krajíc se sirupem nebo vypít sklenici vody s ledem, někdy dostaly dokonce i šťávu. Sedávaly u stolu, kolem nějž odjakživa stávaly čtyři židle, ačkoli babička a dědeček byli jen dva a hosty na večeři mívali zřídka. Děti komíhaly nohama a žvýkaly toustový chleba, vyprávěla babička o té době. Na zahradě směly trhat šerík a přes trávnik pod kuchyňským oknem se postupně vyšlapala pěšina, jak si tamtudy nepočítaně dětských nohou krátilo cestu, aby nemusely obcházet dům.

Potom se narodil táta.

Dal si dvacet let a dva týdny načas, a zároveň dorazil tak akorát. Když teď byli tři, pokoj vedle obýváku uklidili a zařídili nábytkem; nejprve do něj umístili dětskou postýlku, pak trochu delší postel, pracovní stůl, šatní skříň, komodu. Dovolené v obytnáku pokračovaly, ale tentokrát první léto s kojencem, pak s batoletem, později s chlapcem, který s otcem rybařil a s matkou četl knihy, objížďeli Norsko, odspodu nahoru a zase zpátky, kodrcali se po lesních cestách a skrz tunely, navštěvovali příbuzné a předváděli synáčka, kterého se konečně dočkali.

Když jsem se pak našim narodila já, učila jsem se chodit na zahradě po pěšině, kterou prošlapaly děti ze sousedství. Učila jsem se číst v tátově posteli v jeho starém pokoji. Na schodech přede dveřmi, které byly vždy otevřené, jsem schytala svoje první vosí žihadlo. První chřipkou v životě jsem onemocněla na Štědrý večer, a zatímco ostatní večeřeli a rozbalovali dárky, směla jsem ležet v babiččině posteli.

„Jak jsi věděla, že chceš mít děti?“ zeptala jsem se babičky jednou, seděly jsme pod šeríky na zahradě.

„Prostě jsem to věděla,“ odpověděla zpod slamáku a naondulovaných kadeří.

„Ale jak se stane, že to člověk ví?“

„Netuším. Měla jsem to stejně, když jsem potkala dědečka. Věděla jsem, že je ten pravý. A taky jsem věděla, že chci mít děti. Hodně dětí.“ „Ale měli jste jenom tátu?“

„Jo, nic krásnějšího se nám ovšem přihodit nemohlo. Snad jen ty.“ Nato mě vzala za ruku, měkká vrásčitá pokožka obemkla moji spálenou pěst lepkavou horkem.

„Nedáš si ještě šťávu?“

„Ano, prosím.“

Mámě bylo devatenáct, když jsem se narodila. S tátou se seznámili na střední. Otěhotněla hned po maturitě, táta ji přivedl domů k babičce a dědečkovi a pověděl jim, jak se věci mají. Dědeček se zvedl a odešel, babička vzala mámu za ruku a slíbila jí, že se o ni postarají. A o mě. Máma během těhotenství pracovala jako sekretářka, každé ráno jezdila autobusem do centra, břicho jí mezitím pod oblečením rostlo a já s ním. Táta rozvážel na kole zásilky, a když mu volali, že začaly stahy, balíček do Smestadu už nedoručil. Zásilka s ním putovala do nemocnice, tam táta vpadl do čekárny a ptal se po mámě. Omdlel těsně předtím, než jsem se narodila, ale když mě vytáhli, položili mámě na hrud' a řekli mu, že se stal otcem, už byl opět při smyslech. Narodila jsem se za deset minut čtyři, měla jsem deset prstů na rukou i na nohou, tátův nos a máminy oči. Jako první nás v nemocnici navštívila babička. Od chvíle, kdy se dozvěděla, že jsem na cestě, pletla dětské oblečky. Dědeček pro rodiče pronajal byt a po propuštění z nemocnice

jim od něj předal klíč. V té garsonce už bydlet nemůžete, prohlásil, odemkl u toho dveře a pobídl tátu dovnitř.

Byl to dvoupokojový byt ve čtvrti Tøyen, se zkoseným stropem a rozbitým oknem, zato dostatečně prostorný pro tři, do práce to odsud kromě mámy měl blíž i táta, jakmile skončil jako poslíček, a k babičce s dědou to metrem trvalo chvilku.

Ten byt si vůbec nepamatuju, protože jsme se přestěhovali, ještě než mi byly čtyři, ale máma mi ukázala, kde se nachází. Teď bydlím jen dvě stě metrů od něj a mám ve zvyku dívat se do jeho oken s myšlenkou, že tam, právě tam jsme bydleli – máma, táta a já. Sotva tehdy oslavili dvacátiny, pořád pracovali, abychom vyšli, a já jsem se z 51 centimetrů vytáhla do výšky skoro jednoho metru. Dědeček umřel pouhých pár let po mém narození, táta za ním do nemocnice chodil každý den, až jednoho dne už nebylo koho navštěvovat. Pohřeb si pamatuju, byla zima a všichni byli smutní. Nakreslila jsem tátovi obrázek, abych ho rozveselila, pořád ještě visí u mámy na zdi. Táta umřel, když mi bylo dvacet, a mě by tehdy ničí obrázek nerozveselil. Nikdo se ho ani nakreslit nepokusil.

Máma žije sama v domě, kde jsem vyrůstala, a dětské oblečky plete od mých devatenácti let.

Kdybych otěhotněla ve stejném věku jako ona, mému dítěti by teď bylo patnáct. Ona nebo on by taky prožili svoje první roky v Tøyenu, měli by babičku, která plete, která by je rozmazlovala, která by jim vyprávěla historky z mého dětství, stejně jako moje babička vyprávěla mně historky z dětství mého táty.

Když se staneš matkou, zůstaneš jí až do smrti, říká moje máma. Přestat být matkou nejde. Od tvého narození až do dne mé smrti budu vždycky tvoje máma.

Je mi třicet pět. Nechci mít děti.

První přítel, který mi řekl, že by se mnou chtěl mít děti, se našval, když jsem odpověděla, že já děti mít nechci. Víš to jistě? zeptal se nejprve. Vím to jistě, přisvědčila jsem. Zatím to nemůžeš vědět jistě, jsi nevyzrálá, křičel, nemáš ponětí, o co tím přijdeš, naříkal. O několik měsíců později jsme se rozešli. Hádku jsme uzavřeli s tím, že mě požádal, abych o tom přemýšlela, a já slíbila, že budu, ale ve skutečnosti jsem nad tím nijak zvlášť nepřemýšlela. Věděla jsem, že děti mít nechci. S ním ani s nikým jiným, a obzvlášť ne sama se sebou. Někdy když se procházím nedaleko jeho bydliště, mám strach, že ho potkám. Už je táta. Představuju si, jak veze dítě v kočárku, syna nebo dceru, a jak projde kolem, aniž si mě všimne, nebo si představuju, že se zastaví a dáme se do řeči, usmějeme se na sebe a možná se i obejmeme, podívám se na dítě, to se přece dělá, podívám se na dítě a řeknu: jé, ta je sladká, případně: ten ale vyrostl. Je to holčička, upřesnil by. Potom si zamáváme na rozloučenou a já půjdu dál sama, on s dítětem v kočárku, šťastný. Pomyslí si: je osamělá. Pomyslí si: lituje. A taky: ještěže jsme se rozešli. Já si pomyslím, že vypadal hodně vyčerpaně, ale zároveň šťastně.

A když ležíš potmě v posteli a nemůžeš spát, jsi stejně osamělý jako já. Jen u tebe není celou noc ticho.

V životě jsem si jistá máločím. Podobně jako ostatní neustále měním názor. Nejsem stejná, jako jsem bývala dřív, a za deset let určitě nebudu stejná jako teď. Jedno ale vím odjakživa. Děti mít nebudu. Nikdy jsem si je nepřála. Nikdy jsem nechápala, proč my lidé děti máme.

Tedy, chápu, že takhle náš druh pokračuje, že bychom tu dnes nebyli, kdyby nikdo nikdy neotěhotněl a nezaložil rodinu, ve které jeden o druhého pečuje, že tlupa představuje ochranu před zbytkem světa. Chápu, že spolu spíme, abychom zajistili přežití lidského druhu. Pozoruju, jak se z čím dál víc mých kamarádek a kamarádů stávají rodiče, protože stárneme, protože tak to má být, protože se to od nich očekává, ale především: stávají se z nich rodiče, protože si to přejí. Někoho potkají, zamilují se, žena otěhotní, narodí se jim děti. Nejdřív jsou dva místo jednoho, pak tři místo dvou. Dává smysl, aby nás bylo víc, nedává smysl, abychom žili sami.

Celý život čekám, že změním názor, že se jednoho dne probudím a budu někým jiným, než jsem byla o den dřív, o rok dřív, během dětství, dospívání a po dvacítce. Čekám, že budu chtít totéž co vy ostatní. Jenže já nechci. Je to pro mě stejně přirozené, jako je některým mým kamarádkám a kamarádům vlastní celoživotní touha po dítěti. Cítím totéž, co oni věděli odmalička, jen naopak.

Nejsem ničí máma, netoužím se něčí mámou stát. Mám co dělat sama se sebou. Ode dne, kdy jsem se narodila, až do dne, kdy umřu, budu žít se sebou, a to mi stačí.

S ostatními o tom nemluví. Stydím se, vyhýbám se tomu, v hovoru rozvláčně stáčím řeč jinam. Když s kamarádkami přijde řeč na děti, změním téma. Nechci něco skálopevně nebo neústupně tvrdit, co kdybych se jednoho dne zničehonic probudila a zjistila, že jsem jednou z nich, klasickou třicátnicí, která si přeje otěhotnět, založit rodinu, rozšířit svůj život, svoje tělo, svoje srdce, aby pojala víc než jenom sebe samotnou. Změnit názor je povoleno.

Pátrám v populární kultuře po bezdětných osobnostech. Není to tak snadné, jak by si člověk myslel. Jane Austen neměla děti. Geoff Dyer nemá děti. Stevie Nicks nemá děti, ale vydala syna. Frances McDormand má adoptivního syna. Jestli existují knížky a filmy o ženách, které se vědomě rozhodly děti nemít, já je neviděla ani nečetla.

Samantha ze *Sexu ve městě* je první, kdo mě napadne, pokud jde o televizní seriály. Carrie Bradshaw je číslo dvě. Z hrdinek tohoto seriálu ale nejvíc vzhlížím k Mirandě, její postava je celou dobu nejednoznačná, ve druhé řadě jí zjistí poruchu ovulace, najednou jí zbývá jen jeden funkční vaječník, a tak její tělo produkuje vajíčko pouze každý druhý měsíc. Když nechtěně otěhotní, dítě si nechá. A vede se jí skvěle. Stane se matkou, domů si nastěhuje chůvu. Pracuje a vyráží s přítelkyněmi ven, chodí na rande, pak se vdá, zkrátka a dobře se zdá, že se pro ni změnilo jen tolik, že jí do života přibyl nový člověk, kterého zahrnuje láskou a k tomu ho vychovává. Nemyslím si, že já bych to s dítětem měla stejně snadné. Nemohla bych si dovolit

platit někoho, kdo by u mě bydlel a o dítě se staral. Byli bychom tu já a Philip. A dítě. *Sex ve městě* je navíc fikce, seriál se nezaobírá ani tak dětmi a realitou, jako spíš sexem a přátelstvím. Carriině bezdětnosti nikdy nikdo nevěnuje pozornost. Mě se na to někdo ptá neustále.

Zeptám se Anniken, jestli ji nenapadají další známé bezdětné osobnosti. Dlouho přemýšlí a pak odpoví: matka Tereza.

S Anniken jsem vyrůstala. Bydlely jsme ve stejném bloku, chodily na stejnou základní školu, potom na střední, nato jsme obě začaly studovat Univerzitu v Oslu, každá jiný obor. Za studií, a docela dlouho po nich, jsme ve větším kolektivu sdílely bydlení. Pořád žijeme ve stejné části města, ale už ne v jednom bytě. Alex a Anniken, to oni dva zůstali bydlet společně. Alex vyrůstal s námi a na vysoké se ocitl ve stejném kolektivu jako my dvě. Já teď žiju s Philipem, bydlíme spolu osm let. Malou věčnost.

Nikdy jsem netoužila po velkém domě, autě ani zahradě. Nikdy jsem netoužila po práci, za kterou bych dostávala nadprůměrnou výplatu a mohla si pořídit cokoli, chatu nebo loď. Nikdy jsem se netěšila, že až vyrostu, budu žít jako dospělí, které jsem znala. Takže když se moji kamarádi stěhovali z centra, z malých pronájmů do větších domů, když si kupovali auta, aby nemuseli jezdit vlakem, když s někým chodili, žili, brali se a časem se jim narodily děti, nezáviděla jsem jim. Nemám od života stejná očekávání jako oni. Zato se mi po nich stýská, po mých kamarádech, kteří kdysi bývali prakticky každodenní součástí mého života a které teď, s trochou štěstí, vídám aspoň občas. Až příliš mnoho z nich nevidám ani sporadicky. Vytratili se, jeden po druhém, do bubliny domu se zahradou, kudy autobusy jezdí jen jednou za hodinu, ráno seškrabávají námrazu z aut, mají malé děti, které vozí do školky, školy, na kroužky a zpátky, a všechny večery tráví v teple domova se svojí rodinou. Pro mě v těch rozlehlých domech místo není, ačkoli v těsných bytech se vždycky našlo. A to je v pořádku, musí být, to já se rozhodla žít jinak.

Bydlíme s Philipem ve městě, v omšelém dvoupokojovém bytě s dostatkem místa pro nás dva, v pěší vzdálenosti od práce, pokud se mi chce jít pěšky, a ne jet autobusem, s Alexem a Anniken, co bydlí v podobně skromném bytě nedaleko od nás, a bez jakýchkoli plánů koupit si chatu nebo auto. Nemám ostatně ani řidičák. Táta byl strašně zklamaný, když jsem v šestnácti o cvičné jízdy s ním nestála. Řidičák přece potřebuješ, vzdychl odevzdaně. Budu bydlet ve městě, odpověděla jsem rozhodně, řidičák by mi byl k ničemu. Vždycky můžu jet autobusem, tramvají nebo metrem. Jednou se ale z města odstěhuješ, namítl táta, jednou i ty budeš mít děti a pak budeš auto potřebovat. Řidičák si dělat nebudu, prohlásila jsem a táta podotkl, že si to určitě rozmyslím. Nerozmyslela. Šetřím na cestování, na jídlo v restauracích, abych se vyhnula vaření, na pivo v mém oblíbeném podniku a hraní deskových her, zatímco venku sněží, a na jahody, na kterých si v létě pochutnám v parku. Žiju malý život ve velkém městě a vybrala jsem si ho sama. Takový život jsem si odjakživa přála, akorát pořád čekám, že dám tátovi za pravdu, že si to rozmyslím a budu chtít něco jiného. Pokud k tomu někdy dojde, cvičné jízdy budu muset absolvovat bez něj.

Anniken nás pozvala na večeři, přinesli jsme víno a scrabble. Při jídle jsou s Alexem veselí, rozesmátí, vyměňují si tajnůstkářské úsměvy, a když se zeptám, jestli si nedají víno, roztáhne Anniken na druhé straně stolu tvář do širokánského úsměvu.

„Čekáme miminko!“ vyhrkne.

„Páni,“ odpovím.

„Mám termín v květnu.“

„Páni,“ zopakuju.

„Budeš teta!“ ozve se Alex a já se usměju, aspoň myslím, že se usmívám, ale úsměv mi připadá podivně nucený. Potřesu hlavou a otevřu láhev, naliju si víno do sklenice a napiju se. Philip si odkašle a poblahopřeje jim, odmítne láhev, kterou mu podávám.

„V kolikátém měsíci jsi?“ zeptám se.

„Ve čtvrtém,“ řekne Anniken.

„Nechtěli jsme to zakřiknout,“ řekne Alex.

„Hm,“ řeknu já. „Nezahrajeme si scrabble?“

O dětech jsme s Anniken mluvily hodně, tedy, mluvily jsme o tom, že všichni ostatní děti mají. Bavily jsme se, že nechceme být jako oni, všichni ti, co jsme kdysi znaly a co už nepoznáváme. Probíraly jsme, jak opovrhujeme těmi, jejichž život se točí jenom kolem dětí a kteří zapomněli na všechno, čím se kdysi zabývali, a jak nás to zároveň děsí.

„Já rozhodně nehodlám být taková máma, která neřeší nic jiného, než co od minule dělaly její děti,“ pronesla Anniken jednou a mně náhle dojde, že nikdy neřekla: nehodlám být máma, ve skutečnosti řekla, že nehodlá být taková máma. Mezi tím je rozdíl. Popravdě obrovský rozdíl, to jen já si ho až doteď neuvědomovala. Nikdy mi nic neslíbila, a přesto se cítím zrazená. Anniken teď bude máma a možná se nezmění jako ti ostatní, co jsme kdysi znaly, ale máma bude a ani jedna z nás neví, co to vlastně obnáší.

Jako bychom hráli hru Nikdy nebudeme mít děti, ale přitom jako by všichni ostatní účastníci znali pravdu: že je to jenom hra a že brzo začne skutečný život, život dospělých, že založí rodinu, stanou se mámou nebo tátou, zatímco já jediná zůstanu poslední opravdu bezdětná. Měla jsem za to, že nás je hodně. Měla jsem za to, že se v tom shodneme. Měla jsem za to, že to všichni myslíme vážně. Netušila jsem, že pro vás to byla jenom hra. Že jste machrovali. Argumentovali jste, proč nemít děti kvůli klimatu, na večírcích jste nadávali na debilní rodiče malých dětí, na blozích jste obsáhle opěvovali možnost zaletět si kdykoli do Los Angeles a popíjet tam cavu, namísto toho, aby si člověk dělal starosti s dětmi a rodinnou logistikou. Všechny ty, co o bezdětnosti vykřikovaly nejhlasitěji, jsou dnes matky. Odjakživa o tom mluvím nerada, z mého okruhu kamarádek budu nicméně brzo poslední, co se nestala mámou. Já vás kolem sebe ale potřebovala, abych se necítila tak sama, tak mimo, tak nenormální.

A teď když jste přestaly prohlašovat, jak báječné je děti nemít, a začaly básnit o rodinném štěstí, mateřské lásce a vašich srdcích, která jsou teď díky těm človíčkům o tolik větší, nerozumím, proč jsem se ve vás viděla. Nikdy jsme nesouzněly. Vy se nepodobáte mně. Já se

nepodobám vám. Zůstala jsem tady, úplně sama, a v nitru mi křičí hlas: Nikdy nebudu mít děti, nikdy, nikdy, nikdy, a myslím to vážně, přestože si netroufám to vyslovit nahlas.

Jsem ta, která zůstala poslední. Vy ostatní jste prohráli. Ne v životě, ale v téhle hře, kterou jste se mnou hráli, v té jsem zvítězila já. Last woman standing.